

I arkivet har vi gamle avisudklip, skrevet af K. Thorsen, som var selvlært arkitekt og lokalhistoriker. Han levede fra 1879-1949, og havde sammen med sin far et byggefirma som i Klemensker blandt andet byggede Vestre skole og Klemens Kro.

Læs mere her: <http://bornholmerneshistorie.dk/thorsen-k-arkitekt-og-lokalhistoriker.html>

Her har han skrevet om vores sogns skolehistorie før skolernes tid.

Klemensker skoles historie 1

Skolehistorien i Klemensker starter helt tilbage i året 1569, hvor de første oplysninger findes om sognets Degnegård, som var eneste skole helt frem til 1850'erne.

Det blev pålagt sognedegnen at sørge for undervisning af børn og ungdom, specielt i kristendomskundskab allerede i 1536 ved reformationen. Som løn herfor, og for sine kirkelige pligter, fik degnen en gård til brug og desuden nogle naturalier.

I Lunds stift landebog nævnes år 1569 (Bornholm stod under Skåne helt frem til 1660 i kirkelig henseende) at "Clemmitz Kirckes" degneembede, at degnen årligt fik 86 skæpper byg, en skæppe fra hver gård, der vistnok leveredes 1. november, alle helgens dag. Desuden fik han i "påskemad" ligesom præsten en kage af hver, som det formaar.

Ved begravelser skulle præsten helst have en ko, men degnen måtte nøjes med et får. Så var der vederlaget for den såkaldte introduktion. Det var skik at kvinden ved første kirkegang efter barnefødsel, skulle ledes fra indgangsdøren til sit stolestade af præst eller degn. Herfor fik degnen i Klemensker for hver gang "en ost og 2 brød".

Endelig kommer degnegården (Curia ædituj). Den lå hvor den endnu ligger i dag. Jorderne i 1569 nævnes i forbindelse med en interessant stednavnerække: Agerjord vesten gården 4 tdl., den vestre løkke 4 1/2 tr., den nørre løkke 3 1/2 tr., gaaseageren 3 tr., den østre løkke 10 skpr., østen Bolleris 4 tr.

Eng: norden gården 1 1/2 læs, østen Bolleris 4 læs, østen Mons Monsens gård, østen op til skoven 3 læs, Hulleengen 1 læs, Trægårds eng 5 læs op til Splits dam 3 stykker, 6 læs, norden op til Egebjerg 5 læs.

Man vil se, at adskillige af disse næsten 400 år gamle stednavne er kendte den dag i dag, og at gårdens tilliggende var ca. 20 tdl. og godt 20 læs enghø fra flere spredt liggende lodder.

Den ældst kendte degn

Hans Larsen, der omtales i en visitatsbog som biskop eller superintendent, mester (magister) Poul Mortensen Ostrup førte ved visitats på Bornholm i året 1616, da biskoppen den 18 juli besøgte Klemensker sogn. I bogen findes følgende sætning på latin: *Diaconus Johannes, pastoris filius, degn Hans præstens søn, han var vistnok født i Ystad, hvor faren, Klemens sognepræst Lars Mikkelsen, tidligere havde været rektor. Lars Mikkelsen døde år 1627, menes at være søn af paster Mikkel Larsen i Nyker, der sad i embedet ca. 1568 – 1615. den nævnte Klemensker degn kendes kun fra den ene linje i visitatsbogen.*

Da den følgende biskop dr. teol. Matheas Jensen, visiterede i Klemensker 8. juli 1621, hedder det om degnevæsenet, ligeledes i visitatsbogen på latin: *Juventutem probe in catechesi informatam inveni. Diacomus, qui tunc. Confirmatus, facit officium inveni*, ungdommen befandtes vel undervist i kristendomskundskab, degnen som da indsattes, gjorde gerningen med flid.

Sluttelig oplyses hvad denne degn hed: *Diaconus Petrus Laurentii confirmatus*, degnen Peder Larsen indsattes.

Denne degn, hvis fulde navn var Peder Larsen Bøm, sad i embedet i lang tid, hans navn stod nemlig endnu i den i 1655 anskaffede og 1656 malede prædikestol, ifølge Thuras Bornholms beskrivelse af 1756.

Peder Larsen Bøms eftermand i degneembedet var sandsynlige den sogne­degn Hans Jensen i Klemensker, der nævnes 1671 i Rafns Cronica Boringiaca.

En følgende sogne­degn var Peder Weis eller Wejer. Degnegården brændte ned to gange med få års mellemrum i hans tid. I Ols kirkes regnskabsbog, for året 1699-1700, hedder det "Til degnen Peder Wejer i Klemensker for brandskade, efter amtmandens og provstens befaling, udbetalt 2 mark". Den 16. september 1703 brændte degnegården atter, "samme dag Peder Weis holdt sin datters bryllup med hans medhjælper supstitut Galskyt", hedder det i en gammel optegnelse.

En følgende sogne­degn og beboer af Degnegården var Jesper Michelsen Lund. Han var født i 1691 og blev gift 31. 10. 1730 med Margrethe Sode, datter af proprietær Herman Hansen Sode, Vellensgård, Nyker, og Kirstine Olufsdatter. Denne degn bliver ikke meget rost. Det hedder i kirkens regnskabsbog for året 1736 – 37, at "den nye alter­dug og messeskjorte formedels degnens uagtsomhed og egen rådighed".

Som i mange sogne præstes befaling i kirken overhørig, så og i at bære alterklæderne ind i hans hus, når de er fugtige / af rust fordærvet. Det hedder videre, at "de fire overblevne voksllys stumper tilkommer degnen at gøre regnskab for, som har lyset i forvaring, og i går kom ikke hid at gjøre forklaring derom, da hand blef sendt bud, såvelsom om andet af kirchens ejendeler, som hand har udi forvaring". De forsvundne lysestumper kom dog ved sig igen. De blev på prostens befaling solgt det følgende år, i alt 5 pund voks for 1 rigsdaler 1 mark 4 skilling. Det var da nordmanden Christen Henrik Opdal var sogne­præst i Klemensker og Svend Jørgensen, Kjøllergård, var kirkeværge, at dette spændte forhold mellem disse og degnen var rådende. Jesper Lund afgik ved døden 25.6.1749.

Da der oprettedes en "skoleklasse".

I 1739 kom en kongelig kommission til Bornholm for at undersøge forskellige administrative forhold, blandt andet skolevæsenet. Kommissionen udtalte, at "angående skoler bliver underdanigst demonstreret, at landet dertil skal være trængende", og man foreslå kongen 1) at gildeshusene på øen afskaffedes, og afgiften heraf gik til skolevæsenet (et forslag allerede stillet i 1671 af åkerdeg­nen Rafn), 2) at en forhøjet takst for fæste af udmarksjord måtte henlægges til skolerne, tillige med forskellige mulkter, 3) at der måtte tillægges sogneskolerne visse gårdes afgifter, samt ved velvillige gaver indkomne bøger samlet ind ved stiftamtmanden og biskoppen, og endelig 4) at her på Bornholm ligesom i det øvrige land enhver præstegård en gang for alle ydede 100 rigsdaler (i stedet for til børnehuset) til skolerne her på øen.

Dette ret vidtgående forslag tilstillede kongen rentekammeret og videre kirke inspektions kollegiet til overvejelse. Det eneste øjeblikkelige resultat blev en del indkomne bøders henlæggelse til skolerne.

Efter dette forekommer der fra 1739 i Klemens kirke (og andre kirkers) regnskab en post kaldet "skolekassen", hvor blandt andet kirkens "lysepenge" bliver henlagt. I 1752 er Klemenskers skolekasses beholdning 66 slettedaler. I 1763 lånte kirken ifølge højere resolution skolekassens penge til hjælp til at betale den store klokkes omstøbning, der kostede 350 slettedaler. Det var ellers tanken, at denne kasse skulle stå som et urørligt rentebærende fond, til man en gang fik et ordnet skolevæsen.

I 1767 stod man noget vaklende i spørgsmålet om dette fond. Det hedder i revision til regnskabet, at "når kirkeværgen ey sikkert kand faae skoele Cassens Capital udlaant efter tillysning ved Kirkestævne for 4re pro Cent, faaer samme til Tinge at opbydes, da rettens Betienter derved faaer at omgaaes, som de agter at forsvare efter Anordningen om fattiges penge, og ellers overlades denne post til Stiftsøvrighedens nærmere betænkning, om slige Penge ikke kunde udlaanes for 3 pro cent, for deraf hellere at nyde nogen Interesse end intet, siden ey 4re pro cento kand bekommes". Miseren skyldes den daværende pengereg­lighed på landet på grund af stor kvæg- og hesteeksport. K. Thorsen

Af Klemensker skolevæsens historie 2

Efter sogndegn Jesper Michelsen Lunds død i 1749 efterfulgtes han i embedet af sogndegn P.J. Grønvald, der nævnes i kirke regnskabet som degn i 1752, da han i præstens, Pastor Agerbechs, fraværelse noterer, at han har renskrevet regnskabet. Det er sandsynligt, at degnen Grønvald var i slægt med den samtidige jurist Ole Grønvald, der i 1750erne var byfoged i Rønne.

En gave til skolen.

I 1782 hændte en for skolesagen i Klemensker ret glædelig begivenhed. Idet "et ubenævnt selskab i København" skænkede 100 rigsdaler til "en skole huses bygning i Clemensker sogn". Til sikkerhed var udstedt en obligation på beløbet, dateret 20. September nævnte år. I 1789 var skolekassens kapital vokset til 429 rigsdaler 2 mark 2½ skilling foruden 6 års renter af nævnte obligation, 24 rigsdaler.

Men endnu ses der ikke at være foretaget noget skridt til oprettelse af en sogneskole. Derimod foregik det ret mærkelige, at der ved gudstjenesterne årlig indsamledes "tavlepenge" til Rønne skole (latinskolen), medens der kun en eneste gang ses at være indsamlet til sogneskolen; det skete fastelavns søndag 1740 med det kummerlige resultat af 1 mark og 2 skilling.

I tiden fra 1791 til 1799 hed sogndegnen i Klemensker Toxsverd, vistnok søn af degn på Christiansø Jørgen Toxsverd, 1725-1775.

Den store kommission, nedsat i 1789 af det Guldbergske ministerium i den såkaldte oplysningstid, arbejdede så langsomt, at den først afgav betænkning i 1814, efter at krigen gennem 7 år havde sinket kommissionens virksomhed.

Skolevæsenet på landet var da stadig kun det gamle degnesystem, der blev angrebet meget stærkt af det af præsten i Rø, Elieser Gad, i 1803 udgivne skrift betitlet "Den nuværende tilstand af undervisnings anstalter på Bornholm". Skriftet helliget nævnte kommission, hvilket Gad benævner "Den højforordnede kommission for de danske folkeskolers forbedring.

Pastor Gad meddeler, hvorledes den såkaldte degnelæsning foregik.

Degnen havde forpligtelse til, i tiden fra mikkelsdag til påske, en gang hver uge at besøge nu en, så en anden gård, og der skulle så de omboende børn samles, men på grund af den ret store afstand mellem gårdene mødte det enkelte barn ikke mere end 4 – 5 gange om året.

Fra kl. 10 formiddag til 12 middag underviste degnen – somme steder fulgte præsten med – i to timer stavedes med børnene, man læste teksten indenad og udenad, dels i katekismus dels i lærebog, alt eftersom børnene var gamle og fremmelige. Foruden denne degnelæsning nævner Gad, at de mere velhavende bønder "i tre til fire uger ad gangen holdt en skolemester i deres eget hus".

Dertil kom enkelte gamle mænd og koner, der holdt pogeskole. Når der mange steder i det øvrige land lige siden 1720erne var opført landskoler, hvorimod Bornholm først fik sådanne i det følgende århundrede, kom det blandt andet af, hvad pastor Gad også påpegede, at den spredte bebyggelse uden landsbyer her på øen vanskeliggjorde hele sagen.

Pogeskolerne, privatlærerne og degnene i forening udvirkede dog vistnok et langt bedre resultat, end man skulle tro. Blandt andet er det bevisligt, at en almindelig landmand, ejer af en mindre gård, Ågård i Klemensker, og som i årene 1782 – 1800 førte en dagbog, skrev en særdeles fin håndskrift og forstod sig også godt på regning og regnskaber. I denne dagbog nævnes blandt andet provstevisitats for ungdommen i 1784 og 1789.

I 1790erne var Peter Petersen Lind "informator" (huslærer) hos pastor Koefoed i Klemensker, siden skoleholder i Hasle og Svaneke.

I årene 1804-15 havde Klemensker en meget dygtig sogndegn, Frederik Key Hjorth. Han var født i Åker i 1760, søn af sogndegn Rasmus Pedersen Hjorth og hustru Dorthea Key. Da faderen døde 1761, og moderen blev gift 2. gang med Anders Pedersen, Kannikegård, Åker, blev han opfødt på denne gård. Blev student og 1780 skoleholder i Svaneke, 1786 sogndegn i Poulsker og 1800 skoleholder i Hasle. Pastor Gad roser Key Hjorth i det nævnte skrift, hvor det hedder, at han er "en til ungdommens undervisning ligeså velbegavet som ualmindelig flittig mand til at forestå skolen".

Der er da næppe tvivl om at han også i Klemensker virkede til gavn for skolen, selv om hans degnetjeneste her ikke hjemlede ham så megen tid. Frederik Key Hjorth var velhavende. Han betalte nemlig 200 rigsdaler i bytte for at få det vellønnede degneembede i Klemensker. Han var gift med Karen Sommer, datter af sognedegnen i Bodilsker Mogens Sommer /1703-1789). Frederik Key Hjorth afgik ved døden i sit Klemensker embede i 1815.

Efter skoleloven i 1814 skulle der endelig opføres en skole i Klemensker, men der hengik endnu nogle år, inden den blev til virkelighed. I kirkeregnskabet for 1816 skrives: "Da her ingen skoler endnu er oprettede, anføres skole regnskabet som sædvanlig med kassebeholdning (den nævnte i 1740 oprettede skolekasse) 55 rigsdaler". Og det hedder videre: "Efter ordre anskaffet en skoleprotokol, 12 rigsdaler". Man ser altså her det pudsige tilfælde, at man har en skoleprotokol, inden man har en skole.

Degnegård Klemensker

Det følgende år, 1817, hedder det atter: "Ingen skole endnu oprettet".

Vendepunktet ses at være i 1820. Da udbetaltes af kirkens midler til degnegården ifølge kancelliets resolution 20 rigsdaler sølv og 100 rigsdaler sedler, samt 3 års renter 12 rbd. Sølv. Og i 1821 hedder det: "Udlånt til sognets skolehus efter kancellig-resolutionen 100 rigsdaler repræsentativer".

Dette skolehus var en 4 fag stor tilbygning ved degnegården. I 1822 har kirkeregnskabet en udgiftspost, der hedder "brandskat af den købte Degnegård, 1 rigsdaler 3 mark repræsentativer. Det må således fremgå heraf, at kirken købte Degnegården og at skolehuset opførtes her i 1820-1821. Den daværende sognedegn, Jensen, som beboede Degnegården, blev lærer og kirkesanger efter den nye ordning. (I 1820 nævnes Bodil Jensen, degnens datter, som fadder ved en barnedåb.) Skolekassens , midler, der tildels var båndlagde ved udlån mod pant i fast ejendom, blev, efterhånden som de kunne opsiges, inddragne. Således er af kirken i 1835 "udbetalt skolekassen de den tilhørende 25 rigsdaler, der stod hos Jørgen Pitther og 100 rigsdaler, der stod hos Jørgen Rasmussen".

Med opførelse af skolehuset på Degnegård fik sognet sin første faste skole, men hermed var det langt fra dækket i skolemæssig henseende. Dets store udstrækning i øst, vest og nord bevirkede, at man endnu i en årrække måtte vedblive med omgangsskole, som supplement til degneskolen. Og man havde foruden den faste lærer, kirkesangeren, tillige en offentlig ansat omgangsskolelærer i sognet.

I 1832 fik Degnegården en ny beboer i den da ansatte lærer og kirkesanger Johannes Nielsen. Han var fra Allinge, hvor han havde været borger og student, ansat i 1821 som den første lærer ved Allinge-Sandvig skole. Prins Christian Frederik (VIII) skrev om ham ved sit besøg i Allinge i 1824 at "læreren havde været i København og kendte metoden for den indbyrdes undervisning, således at denne skole var en normal skole for hele Bornholm".

Johannes Nielsen afgik ved døden i 1837.

Hans enke boede på Degnegården holder dette års 16. marts løsøreauktion, hvor bl. A. sælges 4 heste, 1 føl, 3 køer, 11 kalve, 11 får og 1 so. Det var altså Degnegårdens besætning i hin tid.
K. Thorsen

III

Efter lærer Johannes Nielsens død i 1837 ansattes Ole Jensen som lærer ved Klemensker skolen på Degnegård. Han var født i 1814 i Danstrup Skovfogedbolig på Nordsjælland, gift 14. 7. 1837 med Axeline Cathrine Lund, født 1815, datter af sognedegn Jens Lund i Åker og Sara Christiane Gad. Ole Jensen forbedrede degnegårdens bygninger med en del nyt stråtag, men den 10. januar 1848 brændte gården å en længe nær. Det var 3. gang, at en brand ødelagde gården.

Et par år senere, i 1850, fik Klemensker skolevæsen nogen aflastning ved, at sognets vestlige del i kirkelig og kommunal henseende henlagdes under Hasle. Det skete i henhold til en til kongen rettet ansøgning af 1. december 1847 fra kulværks-interessentskabet, oprettet i 1843, og et glasværk-

aktieselskab, begge på Klemensker strandmark.

I ansøgningen anførtes som grund, at når kulværket og glasværket kom i drift, ville der behøves flere hundrede arbejdere, "hvilke ikke uden ulempe kan haves, når de ikke boer på stedet, men når de boer her, har de langt til Klemensker kirke og skole, at det må befrygtes, at deres og især deres børns åndelige oplysning og moralske dannelse vil blive meget forsømt".

Klemensker sogneforstanderskab (sogneråd), oprettet i 1843, påskrev under 7. januar 1848 (3 dage før degnegårdens brand) erklæring om, at det ikke havde noget imod, at Klemensker Strandmark "i alle kommunale henseender" kom til at høre under købstaden Hasle, dog med forbehold af strandingsret med videre.

Under 28. februar samme år påtegnede Hasle kommunalbestyrelse ansøgningen sin anbefaling. Ansøgningen blev derefter gennem amtet tilstillet regeringen, det i 1848 oprettede indenrigsministerium, der forhandlede sagen med kirke – og undervisningsministeriet. Disse stillede som betingelse, at Hasle kommune skulle træffe en ordning med præsten og degnen i Klemensker. Dette skete så, idet præsten og kirkesangeren fik en årlig erstatning i deres embedstid af henholdsvis 5 og 3 rigsdaler for det tab, de måtte komme til at lide ved denne henlæggelse af sognets strandmark under Hasle.

I hin tid var sognets Vestre skole endnu ikke opført, så børnene fra Strandmarken, bl. A. Leuka, havde en mils vej til skolen på Degnegården. Det blev en lang periode, Hasle by måtte betale de 3 rigsdaler årlig til lærer Ole Jensen, der sad i embedet helt til 1878, men herom senere.

I april 1852 var stillingen som omgangsskolelærer i Klemensker ledig. I en bekendtgørelse oplyses, at "Lønnen er 80 Rdl. Årlig og fri kost og logi i den tid der holdes skole. Ansøgninger om denne plads, stiledes til Bornholms Amts Skoledirektion, bedes såvel fra seminarister som andre, der tiltroe sig den fornødne dygtighed, sendt til Capellan Nyholm i St. Clemens præstegård pr. Hasle.

I stillingen ansattes J. Josephsen, der var gift og havde en stor børneflokk, i 1858, da han – endnu omgangsskolelærer i Klemensker – havde mistet en 14 årig søn, Jacob Magnus Josephsen, meddeles i en dødsannonce: " Han var blandt 11 søskende, hvoraf de 10 endnu lever, den raskeste af dem alle". Lærer J. Josephsen fik da også ekstra ordinert understøttelse af Amtskassen.

I Traps ældste udgave, 1856 står, at "De tvende skolelærerembeders indtægter i Klemensker kunne anslås til resp. 650 og 4220 Rigsdaler årlig". Yderligere meddeles, at "ved en forestående omordning af skolevæsenet bliver Degnegården som sådan nedlagt".

Ved denne omordning, der fandt sted i 1857-58, blev der 3 faste skoler i sognet, en Søndre skole, en Vestre skole, og en Nordre skole. De to førstnævnte oprettedes på de gamle Gildesboer, sidstnævnte opførtes på en grund på 1. Vornedegård (Nordre Kirkebos) parcel vest for Bedegademølle. Der var licitation på bygningen 26. Juni 1857.

Allerede i 1781 var beordret, at Gildesboerne i Klemensker skulle sælges ved auktion og overgå til skoler, men på auktionen købte bønderne i fællesskab de to Gildesboer, og ubebyggede jordlodder, og gilderne fortsattes for de penge, der indkom ved bortfæstning af lodderne.

I 1785 synes der at have været beboelige bygninger på det østre Gildesbo (den senere Søndre skole), thi det hedder, at der 19.2 dette år er auktion hos Niels Andersen på det Østre Gildesbo. Imidlertid oplyser amtmand Thaarup i 1806, at der da ingen bygninger er på orden, der er ringe og vurderet til 300 rigsdaler. Dette gilde omfattede bønderne fra 11. - 49. Selvejergård og 1.-10. Vg. Fæsteren eller forpagteren af jorden gav årlig i afgift 2 ¼ tønne øl, 20 potter brændevin og 3 rigsdaler 2 mark.

I 1823 er Østre Gildesbo atter beboet, og fæsteren Hans Andersen kvitterer 7.6. på hustrus vegne for en arv på 400 rigsbankdaler sedler.

Vestre Gilde – meddeler Thaarup i 1806 – omfattende 50.-69. Selvejergård og 11.-15. Vornedegård. Jorden, der var ubebygget, men med nogen skov, vurderedes til 200 rigsdaler. Afgiften var 1 ½ Td. Øl.

Forpagteren var Thor Mortensen. Dette sted kaldes i øvrigt "Glymminja" (Glimminge), ukendt af hvilken grund. At her holdtes gilde endnu i 1830'erne, ses af en husmands dagbog fra hin tid, hvori det hedder: "1834.29.9.(Mikkelsdag) var her gilde vester. 1837.15.5 til gilde på det vestre. 2.7. søndag, på det vestre gilde. 1838.4.6. På det Vestre gildet lidt".

Om Degne gårdens likvidation hedder det i en bekendtgørelse, at "Ifølge sogneforstanderskabets rekvisition sælges St. Clemens Degnegård ved 3 offentlige auktioner i 5 parceller den 9. 16. Og 24. Juni 1858. Hovedparcellen med påstående bygninger, til dels opførte efter branden i 1848, og 4 mindre parceller. Hovedparcellen købtes af Esper Olsen, hvis efter slægt endnu ejer Degnegård.

Skolelærer Ole Jensen fraflyttede den ældgamle skolegård i foråret 1859. Den 19. Marts lod han ved auktion bortsælge løsøre. Udbo og besætning bestående af en hest, 1 føl, 4 køer, 1 qvie, 1 tyr, 1 so, 8 får, 20 tdr. Byg, 40 tdr. Havre, samt en ladelænge på 9 fag, opført i 1849, til nedrivning.

Såvidt det kan ses, flyttede Ole Jensen til den nyopførte Nordre Skole. Han sad i embedet endnu en snes år indtil i 1878. Den 21. Juni dette år holdtes afskeds- og takkefest i Klemensker kro for den afholdte lærer, der havde virket i sognet siden 1837, altså i over 40 år, som lærer og kirkesanger. Lærer Jensen flyttede derefter til Klintegård, 19. Selvejergård i Vestermarie, hos sin søn gdr. Jens Peter Jensen. Her afgang han ved døden i 1886.

I 1860 ar der lærer skifte ved sognets Søndre Skole. Den derværende lærer Hansen holdt den 3. april løsøre auktion på grund af embedsforflyttelse, og under 15. Maj beskikkedes hidtilværende andenlærer i Jyderup seminarist J.F.C. Weich til lærer ved Søndre Skole og organist ved kirken. K. Thorsen

IV.

I efteråret 1862 ansattes Jochum Peter Kofoed som lærer ved sognets Vestre Skole. Han var født 8.10.1842, søn af Peder Jensen Kofoed, Aagård, Pedersker, og Margrethe Hansen fra Vestre Slamregård, Bodilsker. J.P. Kofoed var seminarist fra Johnstrup. Han var lærer ved Vestre Skole i 10 år til 1872, da han blev lærer ved Rønne Borgerskole og klokker ved Rønne Kirke, et embede, han besad i en menneskealder indtil 906, død 28.4.1911. Gift med Marie Winther, datter af apoteker Winther i Nexø.

Som et eksempel på den mærkelige lønningsmåde, der tidligere anvendtes for lærerstanden, skal anføres bekendtgørelsen om det ledige embede i 1872.

"Skolelærerembedet i det vestre distrikt i St. Clemens pastorat er ledigt. Dets årlige indtægter ere: 1) 6 4/9 tdr. Byg in natura, 6 tdr. Rug og 28 5/9 tdr. Byg efter capitelstaxt, 2) Småredsel ca. 2 1/2 td. Byg efter capitaelstaxt, hvorfra dog afkortes 8 rd. 2 mark. 3) Offer og accidenser ca. 75 rd. 4) Skolepenge ca. 40 rd. 5) En halv dags arbejde i høst af hver af distriktets udbyggere. 6) Bolig for en gift lærer, anordningsmæssig brændsel og fourage. 7) En jordlod på 5 1/2 tdr. Land. 8) Læreren skal foreløbig være kirkesanger og erholder derfor årlig 10 rd. På embedet hviler et lån optaget i 1867 til skoleloddens draining, dets oprindelige størrelse var 90 rd. Det forrentes med 4% og afdrages med 1/10 årlig. Sct. Pouls Præstegård pr. Åkirkeby den 24 juni 1872. Cl. York."

Efter denne omstændelige bekendtgørelse blev Carl Christian Schou ansat som lærer ved Vestre skole. Han var født 24. 5. 1842 og således 30 år gammel, søn af Hans Andersen Schou, Jydegård, 43. Selvejergård, Rutsker, og Anne Margrethe Elisabeth Rømer af Sandemandsgård. Lærer Schou, der var ungkarl, sad meget længe i embedet. Gamle Haslebo vil endnu huske ham kommende jævnlig kørende til byen i sin lille ponyvogn.

Ved sognets søndre skole efterfulgtes den i 1860 nævnte lærer Weich af lærer Funch. Denne døde i 1808. Hans enke, Clausine Cathrine Jørgensen, blev gift anden gang med malermester, kirkeværge og

dampskibsekspeditor A. Mortensen i Hasle.

Efter lærer Funch blev Frederik Laurentinus Stenberg Bohn i 1808 ansat som lærer ved Søndre skole. Han var født 1. januar 1836, søn af Esper Hansen Bohn, lærer i Allinge, og Martine Kirstine Jørgensdatter. Efter seminariuddannelse blev F. L. S. Bohn anden lærer i Nyker, hvorfra han i 1859 forflyttedes som ottende lærer ved Rønne borgerskole og derefter til Klemensker. Gift 8. 2. 1861 med Elisabeth Henriette Marie Madsen (1831-89), datter af Henrik Madsen, skipper og møller i Rønne, og Anne Marie Bidstrup.

I Nordre skole var lærer Mikkelsen. Her nævnes i 1892 den til skolen hørende jordlod at være af arial 13 tønder land med hartkorn 1 td. 1 skp. 2 fdk. 1 alb. Lærer Bohns lod ved Søndre skole var 11 tdr. Land med hartkorn 1 td. 2 skp. 3 fdk. 2 alb. Og Vestre skolejord 6 td. Land med hartkorn 5 skp. 2 ¼ alb.

På grund af svagelighed og stigende børneantal fik lærer Bohn fra 1896 til sin afsked i 1901 en hjælpelærer med tilskud fra amtet. Den sidst ansatte af disse var Bohns egen søn Knud Valdemar Bohn, der efter at have været hjælpelærer et års tid overtog faderens embede som førstelærer og kirkesanger. Han var født 14. 1. 1871, elev i Rønne lærde skole 1880-88, student, cand. Phil. 1889, Nexø seminarium 1900. Gift 13.8.1901 Med Ingeborg Karoline Larsen, født 6.1.1873 i Abiløre.

I 1905 afgang Lærer Mikkelsen, Nordre skole, ved døden, og embedet overtoges af lærer Otto Absalon Nielsen, født 3.8.1880, søn af Niels Christian Nielsen, Stangegård, Åker, og Gerthea Caroline Koefoed af Lauegård. Gift 30.12.1905 med Rigmor Kirstine Pindborg, datter af lærer S. J. Pindborg, København.

I 1906 blev Nordre skoles stråtag erstattet med tegltag. Omtrent ved samme tid udvidedes Vestre skole med et klasseværelse og bolig for forskolelærerinde, ligesom der var oprettet en forskole sydøst i sognet samt ved Nordre skole.

I 1910 er derefter sognets skoler og lærer personale anført således: Nordre skole, førstelærer O. A. Nielsen, forskole lærerinde Marie K. Andersen. Søndre skole, førstelærer Knud V. Bohn, forskole lærerinde Ingeborg K. Bohn. Årsballe skole, forskole lærerinde Ane E. Holm, f. Bohn. Vestre skole, førstelærer C. C. Schou, lærerinde M. D. M. Zachariassen.

Efter lærer Schou er Hjalmar Sommer lærer ved Vestre skole, søn af Laurits Peter Sommer, lærer i Rønne, siden Sorterup ved Slagelse, fra 1881 førstelærer i Nyker, og Marie M. Nielsen.

I 1913 solgte kommunen de til Vestre og Nordre skole hørende jordlodder og fik heraf delvis midler til den nye kirkeskole, der opførtes i 1915, øst for Stationsbyen ved landevejen til Rø. Som førstelærer ved Kirkeskolen ansattes lærer Knud Bohn, tidligere Søndre Skole. Lærer Bohn, der tog sin afsked for få år siden, (13.08.1936) var formand for Bornholms lærer kreds i 3 perioder, formand for værgerådet i 2 perioder, bestyrelsesmedlem og regnskabsfører i Klemensker brugsforening fra 1902 og medlem af menighedsrådet fra 1920.

Det vil føre for vidt her at meddele om lærerpersonalet gennem de senere år; kun skal tilføjes, at sognerådet i 1926 købte i Td. Land jord fra Sæderegård og opførte en ny hovedskole ved Årsballevejen, således at skole på det gamle Gildesbo og forskolen ved Årsballe kunne nedlægges og ejendommene sælges.

Et tilbageblik over de mange begivenheder i Klemenskers skolevæsen, som de her er meddelt efter de historiske kilder, giver et broget billede af udviklingen gennem et halvfjerde århundrede. Et blik ud i fremtiden vil da formodentlig finde de mange tråde i sognets skolevæsen samlede i den nye Centralskole.

K. Thorsen